

Taula

- 9 Quan la terra es fa saba i paraula
- 17 EL FORASTER EN LA PRÒPIA SOLEDAT
- 19 Badoc
- 21 La meva estança
- 25 *Piccolo è grande*
- 27 El vol de la cabrota
- 29 Polifem
- 31 Càntir
- 33 Cicles: retorn
- 35 Al fenassar
- 37 Oli i sal
- 39 Alça l'esguard
- 41 Cicles: certesa
- 43 La Fira
- 45 Viaró
- 47 *Turris argenta*
- 49 Trençalòs
- 51 Poema sideral
- 53 A Sant Miquel de Colera, entredós
- 55 LA MAR BLANCA
- 57 Aquiló
- 59 Sonet d'una nit de mar
- 61 Desembre vivaç
- 63 La vella saviesa
- 65 Itineraris

- 67 Camí paral·lel
69 Quant de groc!
71 El Port
73 Insomnis
75 Manyac
77 Rellotge
79 La clariana
81 Pollancreda
83 Tardoral
85 Llosa de granit
87 I vindràs
89 Boira i oasi
91 Diàleg encès. Començar
- 93 L'AIGUABARREIG
95 Des de l'aguait
97 Dos d'octubre
99 Verneda i tardor
101 Guspires
103 Hivern a les teulades
105 Febrer
107 Babel
109 Cicles: aniversari
111 Adés adés
113 Surolí
115 Camí solitari
117 El parany de la bellesa
119 Indika: la Plana
123 Epíleg

Quan la terra es fa saba i paraula

Hi ha una pertinença a la terra en aquest llibre d'Eduard Casas. Una pertinença tossuda, arrelada, caminaire i badoca. Els versos agafen els trets més concrets i locals per esdevenir territori poètic universal. D'aquesta manera la comarca de l'Alt Empordà senyoreja els poemes, amb el Canigó i el Montgrí de fons. Però no és aquesta una poesia només de paisatge, o de vagues sensacions al voltant d'un espai que ofereix els seus dons, sinó que la concreció del terror és l'escenari en què s'esdevé un dilema ètic i artístic, una reflexió sobre el món, el temps, l'amor i la vida. Sobre tot allò, en definitiva, que defineix l'ésser humà. Tenim, així doncs, un doble eix: la terra petjada, d'on brollen sovint els poemes, en circumval·lacions meditatives que fan l'aleta, com el vol de l'astor que tot ho esguarda (no en va el verb astorar deriva d'astor, com esparverar prové d'esparver), i en segon lloc, les petjades reflexives que s'enlairen a partir del caminar de l'autor. Perquè Eduard Casas pertany a la nissaga peripatètica dels autors que vagaregen i dels qui fan versos tot caminant al

marge del soroll, de les presses i de les ocupacions més banals del comú dels mortals. Al poema “Càntir” ho expressa molt bé: “Com són de dures / les parets de la vellesa, / i com de toves / les arribades enlloc!” I en un altre poema, titulat “La fira”, assevera: “Soc foraster / en la meva pròpia soledat, / vagarejo per camins / que no van enlloc / i s’endinsen en espesses bosquíries / que són l’altre jo dispers.” El vagareig és font d’inspiració, espurna, vitalitat creativa i al mateix temps consciència del decandiment, del caminar errívol, de la futilitat de moltes de les construccions i anhels dels humans. Un cert pessimisme, fruit del pas del temps, s’agermana amb el que es podria considerar un vitalisme exaltat, gairebé adolescent, com un fruit de la terra que encara lluu sota el sol. I amb una conclusió nítida: “Saber on vols anar / no inclou conèixer el camí; / només es perden els qui caminen.” Un convit, així doncs, al trajecte, a la peripècia vital, a la ruta que ens mena a l’inconegut, un inconegut que no és altra cosa que la poesia.

Hem vist, per tant, que la poesia de Casas parteix de la terra i es fa saba de versos que ens parlen de la vida, de l’amor i de la mort. I també de la llibertat i de la dignitat humanes. No hi busqueu, en aquests versos, temes estrafolaris ni impactes més o menys artificiosos. El poeta, en aquesta obra, és un estoic que ve enllà dels segles amb la seguretat i la saviesa del que és la nostra existència efímera. I és per això que la mort és una de les qüestions que trobem al llarg del llibre, aquesta mort que té “el sentit del camí florit”, per dir-ho amb mots del mateix

autor. Esborrar la fi és una tasca també humana, que s'esdevé al llarg de diverses generacions, com el llenyataire, “confiat i feïnador” que construeix vedrunes i manté oberts els camins que el temps s'ha encarregat d'esborrar. El poeta actua, amb els seus versos, com el llenyataire pacient que va arplegant buscalls, que marca amb monjoies les cruïlles dubtoses i que estassa la brolla perquè el caminant hi pugui passar. Aquesta és la tasca del poeta que amb les paraules basteix un reducte de sentit. La mort, llavors, només existeix des de la vida que li atorga consistència i alhora la denega a través de les imatges extretes del mateix món natural. De les fulles sense vida dels roures en naixeran noves gemmes a l'abril, en un cercle incessant entre el llanguiment i la renaixença. Cal tenir en compte aquest aspecte vitalista del poeta que, des de la maduresa, sap que la destrucció tan sols és aparent perquè es renova més enllà de les forces cohesives de l'ego.

La natura en el poeta és tan intensa que s'imbrica amb el propi cos, com quan el poeta diu que esdevé granit i pubis de surera. La identificació amb la natura és rotunda i absoluta. Eduard Casas és un ésser dionisiac de l'Empordà que escriu entre pàmols, estepes i sureres. Si no fos profundament català caldria dir que el poeta és un fill de Grècia. D'això us n'adonareu aviat en resseguir la gran quantitat de referències a la mitologia grega, d'Afrodita a Posidó, de Zeus a Atena, de Polifem a Sísif i d'Odisseu a Neptú, sense oblidar els argonautes, els quals, segons Diether Rudloff, són uns dels arquetips —juntament amb

Hèracles— que han influït en l’imaginari dels catalans. El nostre trobador s’inscriu en una tradició d’autors catalans —ara penso en J.V. Foix i Carles Fages de Climent— que han pouat en el mite i el món grec des d’un Empordà enfurit de tramuntanes, flairós d’estepes i enlluernat de mar. En algun moment el poeta se’n va cap a l’Orient, on hi veu la fugida de la lletjor tecnològica, un paradís idealitzat en què les caravanes trafiquen amb sedes i almes, tot plegat expressat amb una gran exuberància i riquesa verbal. Aquest Orient pobla els capitells de les esglésies romàniques, empeltant-les de misteri, d’heretgia i de llibertat. La recerca dels orígens, però, se’n va cap als ibers, concretament cap als indicets, que poblaven els verals de l’Empordà fins a la Selva. Terra d’ibers, de grecs, de romans. I també de dòlmens, cistes i túmuls dels pobladors del Neolític i del Calcolític. La paraula llibertat ja ha aparegut en un altre moment. Som davant d’un creador que s’hi abeuira, que hi creu de manera profunda. Davant de la barbàrie dels qui només esgrimeixen armes, violència i lleis redactades pels hereus del feixisme, Eduard Casas sap que el poeta no pot callar i que té el deure d’alçar la veu i de denunciar els abusos del poder. “Ser poema és resistir”, ens diu a “Poema sideral”. I la resistència és lingüística, és personal i és, també, col·lectiva. L’alliberament terrenal també equilibra el cosmos amb les seves ànsies de justícia, vinclant-lo cap al bé. Aquest és un dels eixos de la literatura i de la mitologia: la lluita entre el bé i el mal, entre la llum i la foscor, entre la justícia i la injustícia. De nou ens adonem que hi ha un eix —un *axis*

mundi— que fa de baula entre el cel i la terra, no pas en un sentit messiànic o il·luminat, sinó dotat d'extrema coherència, per tal com no hi pot haver cap esplet espiritual o artístic si vivim en un món violent i caracteritzat per la sutzura. Val la pena citar aquests versos del poema “Des de l’aguait” perquè il·lustren molt bé aquesta voluntat d’alliberament enfront dels usos de la barbàrie:

El present és una gàbia de turments
i la paraula esdevé destorb.
Més enllà del parapet
de la mínima pervivència,
els germans crèduls
han venut la saba de la murtra
i, d’esquena a Afrodita,
celebren la desfeta,
llegint els profetes
que, sempre,
anuncien el triomf de la brutalitat.

La unió entre poesia i vida és ferma i convincent, sense esquerdes. El poeta reconeix la bellesa, la canta i la proclama, però sap que amb això no n’hi ha prou i que, per tant, cal fer un pas més enllà perquè la seva aposta sigui veritable i radical. Eduard Casas ho sap i no dubta a proclamar-ho en aquests versos lúcids: “L’artista és la seva sensibilitat / i aquesta és estèril sense convenciment, / sense fidelitat, / sense denúncia.”

Ja hem vist la importància que té la terra en la poesia de Casas. No obstant això és convenient aturar-se en la gran riquesa verbal en què es tradueix aquest amor cap al paisatge íntim i proper. Si agafem un poema com “Tardoral” —i podríem posar-ne molts com a exemple— trobem un esclat de referents vinculats a la natura, tant provinents del món animal com vegetal. En són exemples el berrat pescaire, els caps blancs, el pomerar, les canyes, els verns, l'aligot i els pàmpols. En d'altres poemes ens trobem amb l'espinafressa, la guilla, les oliveres, les gatoses, les argelagues... En alguns casos els termes van a la recerca del gir local i de la sorpresa, com quan ens parla del surolí, aquest arbre a mig camí d'un suro i d'una alzina. En algun altre moment apareix l'olibassa, que és una manera ben empordanesa de referir-se a l'òliba. Fins i tot el món mineral hi és present, a través de la llicorella i el granit. La riquesa verbal vinculada al paisatge és un dels grans encerts d'aquest llibre.

Els poemes de Casas esdevenen gairebé gustatius i olfactius, tenen un erotisme que els fa propers i verídics. Les suredes del poeta no són mai un mer decorat, sinó que adquireixen vida pròpia i gairebé podem palpar les pannes dels suros. I el mateix podem dir-ne dels ullastres i les alzines. Paisatge mediterrani intens, colorista i d'alta graduació. Aquests versos, que pertanyen al poema “Hivern a les teulades”, són un exemple feient d'aquesta manera d'escriure:

El matí,
dibuixat de blanc gèlid,
obre el gener desfullat
prim de remors de mar i
amb volades de fringíl·lids
que cerquen el gra caigut
de la passada sega.

De vegades l'apunt pres del natural es torna joguinós i ens fa somriure, com quan el poeta afirma, en una mostra de poesia enlluernadora: “La soca / en el camp solitari, / no em plau. // Blau, blau, / babau.” Una vegada més la unió entre la terra i el capteniment del poeta és absoluta, d'una rotunditat abassegadora. “Res tan benèfic / com el paisatge”, ens diu el mateix autor al poema “Febrer”. I això també inclou un reconeixement cap a la tasca dels pagesos, pastors i llenyataires, sense idealitzacions ni essencialismes, però amb la certesa que el seu vincle amb la terra és del tot important per preservar el paisatge que el poeta canta en tot moment. En algun punt el poeta es refereix a les varietats de raïm, com la garnatxa i el moscatell, o fa referència a la pallera. En d'altres l'apunt és gairebé propi d'una pintura japonesa:

L'arrossar negat,
espera els estols de collverds i martinets,
el pagès engega la segadora i
el poble s'esmuny carretera avall.

Un últim tret que cal esmentar del llibre és la presència de l'amor. Hem vist com en més d'un moment la vida aclapara amb els seus destrets, amb la seva pesantor i els seus cops inesperats. Però l'amor sempre salva i esdevé un recer al qual tornar després del llarg camí. *Cap al tard* ens parla del temps i de la nostra fragilitat davant de la mort, això és cert, però no és pas menys cert que també hi trobem fulguracions amoroses que compensen aquest caràcter meditabund i greu, com quan el poeta ens confessa que "l'estimada m'acompanya / i protegeix / de tant capficament". L'amor és el lligam que trena el pas dels anys, la feixugor dels dies i l'esclat dels elements naturals que es renoven de manera constant. El poeta mai no fa tard per dir-nos la bellesa. Cap al tard, és cert: però sempre a temps. I amb la fiblada de la poesia perdurable que ens habita per dins.

LLUÍS CALVO

Sant Cugat del Vallès, abril de 2021

EL FORASTER
EN LA PRÒPIA SOLEDAT

*La llum venia
de molt enlaire i baixa
una trencada
remor de miralls d'aigua,
de prims vidres de pluja.*

S. ESPRIU

Badoc

*Pressentir la sang sota la pell,
la saba dins les branques...*

CARLES DUARTE

Quan a la fosca,
badoc,
et trobis amb els ulls freds i eixuts
de la teva mort,
mantingues la mirada ferma
i tanca els punys amb convenciment,
car ella,
no vol res més que no coneguis.
Ella és, al cap i a la fi,
el sentit del camí florit.

La meva estança

Quan camino pel senderol
de qualsevol tarda
i travesso les margeneres de l'aspre
que ple de mores ressegueix la riera,
al capdavall, hi trobo
la porta de la meva vida
que m'espera,
ben oberta de bat a bat,
com si parés l'oïda a tot caminant
i a tota bèstia que hi passi pel voral,
ja que sap que
cap camí de la contrada
mai no mena a cap més lloc.

Sovint m'aturo al seu davant
—i m'adono
un xic sorprès—
de la nuesa de l'estança
en mostrar, desvergonyida
com una vitrina,
l'entrada i el portal
emblanquit de casa meva.

Que dèbil és el passat si mirem el rebost
i la barreja de menges que hi guarda,

o bé el celler amb les botes
mig plenes de garnatxa i de moscatell.
O potser a la pallera,
amb les eines desendreçades en un racó.
A l'hora foscant
sentirem els xiscles dels ocells nocturns
que vaticinen la cacera
i de bell nou serem engolits
per les veles esteses del navili de la nit.

El llenyataire,
confiat i feinador,
sua el seu temps
apilonant buscalls
i construint vedrunes;
refà el nom dels camins
i les cruïlles,
que el temps ha esborrat.

De nou no m'hi aturaré,
no hi faré estada tampoc aquesta nit
i seguiré, roques amunt
fins a trobar el prat flairós,
on em menen les paraules
de significats permanents.

Cal perdre la por
de l'angoixa que fa

el fum de la borda de l'adeu,
i devorar-la en un festí,
al bell mig de l'omeda.

Llavors,
caldrà acompanyar el ramat
de les ovelles mudes,
de llana ben espessa,
fins als cims ventosos
d'aquest obstinat hivern.

Epíleg

Eduard Casas i Gassó ens ofereix un llibre que revela un esperit sensible. Alhora, té una gran càrrega política. El poeta viu entre la contemplació del món —amb la seva enigmàtica bellesa— i la denúncia d’una situació injusta a Catalunya: la terra que l’ha vist néixer.

A “Hivern a les teulades” ho afirma amb claredat:

Mentre ens alçàvem,
ens va ser dit amb insistència:
no prengueu mal
amb el vostre impetuós desig...

Mentre alguns, massa condescendents, “apaivagaven el foc / i esdevenien xiprers”, uns altres “trobarem el mot que sovint / salva i guareix de la buidor”. Hi ha, doncs, una diferència significativa.

El seu profund sentit de la Natura es revela en el poema “Viaró”, encapçalat amb una alegre citació de Cerverí de Girona (s. XIII):

Levem nos bon maytí
e non'ns adurmam plus.

És la gràcia d'un dia d'estiu que té “a la seva falda de setí blau / un pom de ginesta / ben groga i florida / que fa callar la por / i l'arracona”.

En el poema “Desembre vivaç”, l'hivern no entristeix, encara que hi hagi “a les seves entranyes / dies de calma blanca”. El poeta recorre a un símbol molt adient: “de la nuesa més decandida... / naixerà l'aurora / i de les gemmes adormides / sorgirà un abril florit.” Sempre hi ha la possibilitat del retorn. Kavafis deia: “Sempre tingues al cor la idea d'Ítaca.”

Cal remarcar que, en el llibre, apareixen variades referències mitològiques: Polifem, Afrodita, Posidó, Zeus, Neptú...

Amb tota la saviesa de l'experiència viscuda, Eduard Casas dona bons consells al lector. Al meu entendre, en el poema “Diàleg encès. Començar”, trobem l'essència del llibre:

Assenyala els teus confins i remarca
el valor de cada paraula que et guia,
car no hi ha company
per a camins sense nord
i no hi ha nord sense
llibertat, igual, lliure i compartida.

En resum: *Cap al tard* és el testimoniatge d'una profunda identificació amb els ideals d'una Catalunya sobirana i lliure. Per a Eduard Casas, aquests ideals no es poden deslligar de la consciència lingüística, totalment irrenunciable: cal conèixer a fons l'instrument expressiu que van emprar Ausiàs March, Jacint Verdaguer i tants altres escriptors, la memòria dels quals no morirà mai.

L'autor de *Cap al tard* és, sens dubte, un bon poeta, amb una notable riquesa de lèxic i una gran empena imaginativa. D'altra banda, amb les seves paraules de ciutadà exemplar, dona una sàvia lliçó als catalans d'aquest segle XXI, massa sovint ancorats en el recel i en la incertesa.

JORDI PÀMIAS
Maig de 2021

© del text: Eduard Casas i Gassó, 2022
© del pròleg: Lluís Calvo i Guardiola, 2022
© de l'epíleg: Jordi Pàmias i Grau, 2022
© d'aquesta edició: Pagès Editors, SL, 2022
Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: juliol de 2022
ISBN: 978-84-1303-389-1
DL: L 454-2022
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, SL
www.bobala.cat

◀ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.